

N:o 6.

Ank. till Riksd. Kansli den 20 april 1894, kl. 7 e. m.

Betänkande, i anledning af väckta motioner om medgifvande af s. k. lokal sjelfstyrelse för kommunerna i fråga om försäljning af bränvin.

§§ 6, 7, 8 och 10 i gällande bränvinsförsäljningsförordning hafva följande lydelse:

§ 6.

1. Rättighet till minuthandel med eller utskänkning af bränvin, som i stad innehafves på grund af burskap eller särskildt privilegium, tillkommet innan nådiga förordningen den 18 januari 1855 angående vilkoren för försäljning af bränvin blef till efterlemnad gällande, må fortfarande, så länge den ej uppsäges eller förverkas, åtnjutas, dock endast i hittills gällande utsträckning.

2. Burskap, som meddelats efter det nådiga förordningen den 18 januari 1855 angående vilkoren för bränvins försäljning blef till efterlemnad gällande, medför ej rätt till minuthandel med eller utskänkning af bränvin.

§ 7.

1. Har för gastgifveri å landet vid den tid, då nådiga förordningen den 18 januari 1855 angående vilkoren för försäljning af bränvin blef

till efterlefnad gällande, utskänkingsrättighet utöfvats och sedermera icke upphört; då må samma handel, så framt rättigheten dertill icke varder uppsagd eller förverkad, fortfarande tillgodonjutas, dock endast af den, som, då nådiga förordningen den 26 augusti 1873 angående vilkoren för försäljning af bränvin blef till efterlefnad gällande, var egare till sådant gästgifveri, och af hans hustru, så länge någon af dem lefver och gästgifverihållningen vid samma gästgifveri, sjelf eller genom annan behörig person, besörjer.

2. Eges sådant gästgifveri af kommun eller annan menighet eller af bolag, å hvilket de i § 9 mom. 2 befintliga föreskrifter icke äro tillämpliga, då må rättigheten till bränvinsutskänkning af samma kommun, menighet eller bolag under förestående vilkor tillgodonjutas under loppet af tjugu år, räknade från den dag, då nådiga förordningen den 26 augusti 1873 angående vilkoren för försäljning af bränvin blef till efterlefnad gällande.

3. Der gästgifverihållning är mellan flere åbor fördelad, må utskänkingsrättighet af dem icke samtidigt utöfvas, utan af hvardera endast under den tid, han gästgifverihållningen besörjer. Den, som vill sin andel i utskänkingsrättigheten uppsäga, vare dertill berättigad, der uppsägning sker inom den tid, som i § 16 mom. 4 här nedan är bestämd.

§ 8

1. I stad skall magistraten hvarje år inom utgången af januari månad för Kongl. Maj:ts befallningshafvande uppgifva de näringsidkare, hvilka rätt till minuthandel med eller utskänkning af bränvin tillkommer på grund af stadgandet i § 6 mom. 1.

2. För hvarje år skall inom samma tid, sedan stadsfullmäktige eller, der sådane ej finnas, allmän rådstufva hörde blifvit, magistraten till Kongl. Maj:ts befallningshafvande afgifva utlåtande, huruvida derjemte rättighet att då idka minuthandel med eller utskänkning af bränvin må andra personer för högst tre år tilldelas och, i sådant fall, föreslå försäljningsstäl- lenas antal äfvensom i hvilken trakt af staden hvarje försäljningsställe finnas må, i fall föreskrift jemväl i sistnämnda hänseende anses nödig.

3. Kongl. Maj:ts befallningshafvande fatte derefter sitt beslut i ämnet och gifve det magistraten till känna; dock må ej mot både magistratens och stadsfullmäktiges eller allmän rådstufvas afstyrkande beslutas,

att näringsidkare enligt mom. 2 antagas skola, ej heller sådana näringsidkares antal bestämmas högre än det, hvarom magistraten och stadsfullmäktige eller allmän rådstufva äro ense.

§ 10.

1. Vill någon väcka förslag, att annan utskänkning än den, som kan tillkomma innehafvare af gästgifveri, må i socken å landet idkas, göre derom framställning hos kommunalnämndens ordförande inom första hälften af mars månad det år, då försäljningen skall börjas. Kommunalnämnden skall innan slutet af samma månad deröfver afgifva yttrande och deri, om bifall till utskänkningen för högst tre år tillstyrkes, utsätta den trakt, hvarinom det må ske, hvarefter yttrandet öfverlemnas till ordföranden i kommunalstämman. Denne inhemte, innan april månads utgång, på kommunalstämma, som blifvit två söndagar å rad pålyst, socknemännens utlåtande i ämnet. Varder framställningen af kommunalstämman ogillad, förfalle frågan. Har åter kommunalstämman bifall tillstyrkt, sände, inom tre veckor från det kommunalstämman blifvit hållen, ordföranden kommunalstämmoprotokollet och kommunalnämndens yttrande, jemte eget utlåtande i ämnet, till Kongl. Maj:ts befallningshafvande in. Kongl. Maj:ts befallningshafvande fatte deri sitt beslut och gifve det kommunalnämndens ordförande och vederbörande länsman till känna.

2. Der fråga uppstår, att rättighet till minuthandel med bränvin i socken må beviljas, förfares på lika sätt, som om utskänkning nu stadgadt är.

Herr *J. Anderson* i Tenhult har i en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 105, i hvilken motions syfte herr Joh. Sjöberg förklarar sig instämma — efter att hafva erinrat om innehållet i ofvanintagna §§ äfvensom särskildt framhållit, att, enligt motionärens förmenande, tiden nu vore inne, att de i förutnämnda § 6 omförmälda privilegier borde upphöra, samt att intet skäl heller funnes att låta gästgifvaregården och skjutsstationen intaga en undantagsställning i fråga om rättighet till spirituosaförsäljning, hvadan de härom förefintliga bestämmelser borde utgå — vidare beträffande gällande stadganden angående bränvinsförsäljningsrättigheters upplåtande anført, bland annat, följande:

»En stor våda ligger deruti, att ett fåtal bättre lottade personer hafva

att afgifva förslag, som så nära röra den stora allmänhetens ekonomiska och moraliska välfärd. Ingen lärer vilja påstå, att krogarne i och för sig medföra någon nytta för samhället eller de enskilda, som begagna sig af desamma; deremot erkänna troligtvis alla, att de *kunna* medföra skada, och flertalet invånare i mångt samhälle torde anse, att de icke blott *kunna* vara skadliga, utan att de verkligen äro det. Ingen olycka inträffar således, om samhällsmedlemmarne skulle besluta sig för att stänga krogarne. Men högst menligt kan det inverka, att myndigheterna besluta upprättandet af krogar. Om i något fall lokal sjelfstyrelse på bred basis skall ifrågakomma, bör det vara vid dessa angelägenheters ordnande. Afgörandet bör öfverlemnas åt hela samhället, och omröstning bör ske, icke efter graderad röstskala, utan per capita på det sättet, att hvarje välfräjdad man och qvinna, som uppnått 21 års ålder, eger rösträtt; då det gäller en människas bevarande från lastens dypölar, böra rang och förmögenhet ej tillmätas något särskildt värde framför andra.»

Under åberopande jemväl af hvad motionären i en af honom vid nästlidne riksdag i ämnet väckt motion anført, hemställer motionären alternativt, att Riksdagen må »besluta, att inga nu befintliga eller hädanefter ifrågasatta nya spirituosa-försäljningsställen inom kommun må efter viss tid, t. ex. efter den 1 januari 1895, få utöfva sin verksamhet, förrän sådana omröstningar försiggått, som här ofvan äro antydda», eller »i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t ville låta utarbета och för nästkommande Riksdag framlägga förslag till ändringar i nu gällande förordning om försäljning af bränvin m. m. i det syfte, som i denna motion afses».

Derjemte hafva i en likaledes inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 113, herrar *O. Eklund, A. Hedin* samt 63 andra af kammarens ledamöter hemställt,

»att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, det Kongl. Maj:t ville låta utarbета och för nästkommande Riksdag framlägga förslag till ändring i nu gällande förordning om försäljning af bränvin m. m. enligt följande grunder:

1:o. När i stads- eller landtkommun fråga uppstår, att rättighet till annan minuthandel med eller utskänkning af bränvin, än sådan som i stad eger rum på grund af burskap eller särskildt privilegium och på landet kan tillkomma innehafvare af gästgifveri, skall inom kommunen meddelas, åligger det Konungens befallningshafvande, derest inom viss tid skriftlig ansökan derom inkommer, undertecknad af välfräjdade, till myndig ålder

komna medlemmar af kommunen, som äro svenska medborgare, till ett antal motsvarande minst en tjugonedel af kommunens mantalsskrifna folkmängd, att förordna om anställande i kommunen af omröstning rörande den sålunda väckta frågan.

2:o. I denna omröstning ega alla de kommunalmedlemmar att deltaga, som uppnått myndig ålder, ega god fräjd och äro svenska medborgare.

3:o Omröstningen, som sker med slutna sedlar, gäller endast förbud eller icke förbud mot ifrågasatt upplåtande af försäljningsrättigheter.

4:o. Om förbudsförslaget af mer än hälften af de i omröstningen deltagande antages, träder det i kraft från den tidpunkt, då förut beviljade rättigheter upphöra, och må ny fråga om upplåtande af rättigheter ej väckas förr än efter tre år. Om förslaget af flertalet röstande ogillas, har det förfallit, och kan ny fråga om förbudsomröstning likaledes ej väckas förr än efter tre år.

5:o. Besvär öfver det genom omröstningen fattade beslutet må ej anföras på annan grund, än att det förmenas icke hafva tillkommit i laglig ordning; och skall Konungens befallningshafvande, derest beslutet af sådan anledning undanrödjes, förordna om anställande af ny omröstning.»

Sedan motionärerna erinrat, hurusom 1893 års Riksdags bevilningsutskott vid behandlingen af ofvanberörda, vid nyssnämnda riksdag väckta motion förmålt, att det med skäl kunde sättas i fråga, om ej i berörda angelägenhet större inflytande borde inom kommunen tillerkännas flertalets åsigt, men att utskottet dock ej kunde förorda förslaget, såsom innebärande en allt för stor afvikelse från nu gällande grundsatser för kommunala ärendens afgörande, anföra motionärerna till stöd för sitt förevarande förslag följande:

»Föredömen från andra länder — Nordamerikas förenta stater, England och dess kolonier — gifva ock stöd åt förhoppningen, att man på den antydda vägen skall kunna närma sig en mera tillfredssällande lösning än hittills af en fråga, hvilkens utomordentligt stora betydelse af alla erkännes, och hvilkens af flera skäl vanskliga beskaffenhet därför icke får afskräcka från fortsatta bemödanden att genom lagstiftningens mellankomst underlätta och stödja det moraliska reformarbete, som verkar på opinion och sed.

Det förslag, vi gå att framställa, är så till vida icke någonting fullkomligt nytt, som det nära ansluter sig till nu gällande bestämmelser om kommunernas beslutanderätt i ärenden angående detaljhandel med spirituösa drycker och vill utveckla denna rätt i enlighet med en verklig sjelfsty-

relses grundsatser, från hvilka våra kommuner — såsom rösträttsstatistiken utvisar, och de vid samtliga lagtima riksdagar 1867—1893, utom en enda, väckta rösträttsmotioner påpekat — ännu stå mycket fjerran. Och hvad angår administrativa myndigheters nuvarande inflytelse å detta slags kommunalfrågor, så inskränker vårt förslag icke Konungens befallningshafvandes nuvarande rätt att, mot kommunalmyndighets bifallande beslut, förvägra upplåtande af försäljningsrättigheter. Att Konungens befallningshafvandes nuvarande befogenhet att, äfven mot stadsfullmäktiges (eller allmän rådstugas) mening, medgifva försäljningsrättigheter åtminstone får vika för ett folkomröstningsveto, torde ej från någon synpunkt kunna betraktas såsom en för samhällets bästa äfventyrlig inskränkning i nämnda embetsmyndighets magtfullkomlighet. Vi afse ej heller någon annan rubbning af de nu stadgade formerna för handläggning af ifrågavarande ärenden än den, som nödvändigt följer af rätten att fordra en vetoomröstning. Vårt förslag afser endast att öppna en möjlighet för flertalet af kommunens medlemmar att hindra en försäljning, som nu kan kommunen påtvingas genom beslut dels af en kommunal myndighet, som framgått ur eller utöfvar sin beslutande magt enligt fyrkals- och bevillningsrösträtt, dels af en administrativ statsmyndighet.

Från den förut nämnda motionen skiljer sig sålunda vårt förslag i vissa väsentliga afseenden.

Vi vilja icke, såsom motionären vid sistlidne riksdag, öfverlemna åt allmän rösträtt att antingen tillåta spirituosa försäljning inom kommunen och i så fall bestämma försäljningsrättigheternas antal eller förbjuda upplåtelse af sådana rättigheter, utan vilja vi endast tillerkänna kommunens medlemmar rätt att genom omröstning uttala sitt veto mot ett i nu stadgad ordning väckt förslag om beviljande af rättighet till minuthandel och utskänkning. Derjemte, och såsom en borgen för ett mera medvetet intresse för saken, åsyftar vårt förslag icke en obligatorisk omröstning, utan göres den beroende af initiativ från ett visst antal af kommunens medlemmar. Der initiativrätten ej begagnas, eller förbudet icke segrar vid omröstningen, behålla de kommunala och administrativa myndigheterna sin nuvarande beslutanderätt. Då vi endast föreslå ett veto, finnes naturligen för oss ej heller något skäl att ifrågasätta, det »angränsande» eller eljest närbelägna kommuner skulle ega att i omröstning deltaga.

Begränsadt till ett veto, tillerkändt åt den allmänna rösträtten, lär den af oss föreslagna anordningen icke träffas af den anmärkning, som bevillningsutskottet gjorde gällande mot den vid förliden riksdag väckta

motionen, att nemligen denna innebar »en allt för stor afvikelse från nu gällande grundsatser för kommunala ärendens afgörande». Detta torde väl kunna sägas om ett förslag af innehåll, att det positiva beslutet om upplåtande af försäljningsrättigheter och om deras antal skulle från kommunala myndigheter och vederbörande embetsverk flyttas öfver till en ny, talrik corps af röstegande, men ej om en åt dessa öfverlemnad rätt att blott afvärja en åtgärd, som flertalet ogillar. Och om vi vilja tillerkänna detta veto åt en af nuvarande kommunala census oberoende rösträtt, så kan ju icke i en sådan fråga som den om spirituosa försäljning mot detta vårt yrkande åberopas något af de skäl, som anföras till försvar för bevillnings- och fyrktalsrösträtten vid beslut om kommunala skatter och utgifter eller vid val af dem, åt hvilka kommunens beslutanderätt i sådana ärenden kan eller skall öfverlemnas. Ty det »större inflytande», som enligt vårt förslag »tillerkännes flertalets åsigt», kan icke i någon den ringaste mån träda någons rätt eller kommunens välförstådda och lofliga intressen för nära.»

Motionärerna afse förändringar uti den nu i vårt land rådande lagstiftningen i syfte dels att införa bränvinsförsäljningsförbud i större omfattning, än nu är fallet, och dels att grunda en större del af kommunens beslutanderätt i hithörande frågor på omröstning bland alla kommunalmedlemmar, män och kvinnor, som uppnått 21 års ålder, ega god fräjd och äro svenska medborgare. Såsom gynsamma föredömen för en dylik lagstiftning anföras i första rummet Nordamerikas förenta stater samt England och dess kolonier. Utskottet har därför låtit sig angeläget vara att bilda sig en föreställning om de resultat, som genom förbuds lagstiftning vid spirituosa försäljning vunnits i dessa länder, och har härvid haft fördelen att få begagna bland annat en del litteratur, som till utskottet inlemnats af motionärerna och hvilken i väsentlig mån ligger till grund för utskottets framställning. I betraktande af den stora betydelse, som sträfvandena att begränsa användandet af spritdrycker hafva, och vigten af de försök i denna riktning, som gjorts genom användande af den s. k. lokala optionen, har utskottet ansett lämpligt att här nedan i korta drag redogöra för de vunna resultaten i de nämnda länderna.

Nordamerikas förenta stater. Som bekant, har man i olika länder sökt inskränka förbrukningen af spritdrycker på tvenne från hvarandra

skilda vägar: dels genom *förbudslagstiftning* och dels genom *licenssystemet*, d. v. s. begränsning af försäljningsrättigheternas antal, hög beskattning och stränga ordningsföreskrifter för spritdryckernas försäljning.

Statsförbud. I sin strängaste form skulle förbudslagstiftningen omfatta förbud icke blott för spritdryckers försäljning, utan äfven för deras tillverkning och transporterande. I den hittills i Amerikas förenta stater oftast begagnade fornen — den s. k. *Maine-lagen* — är den dock blott inskränkt till tillverkningen och försäljningen inom den särskilda stat, som antagit lagen. Orsaken härtill ligger icke så mycket uti bristande god vilja hos dessa staters lagstiftande myndigheter att utsträcka förbudet än vidare, utan beror fastmera derpå, att de enskilda staterna visserligen hafva vidsträckt magt att ordna förhållandena inom sina egna landamären, men äro bundna af kongressens magt att ordna handeln med främmande nationer och mellan de enskilda staterna inbördes. De enskilda staterna ega sålunda ej att förbjuda import af spritdrycker och påverkas äfven i andra hänseenden uti sin rätt att bestämma öfver sådana dryckers transporterande.

Förbudslagstiftning har varit införd längre eller kortare tid i sjutton af de Förenta staterna, om den också i några af dessa knappast någonsin kan sägas hafva blifvit faktiskt tillämpad. År 1893 gälde förbud i *sju* stater, nemligen Maine, New Hampshire, Vermont, Iowa, Kansas och de nya staterna Norra och Södra Dakota, af hvilka fyra, nemligen Maine, Kansas och de båda Dakota, hafva infört bestämmelser härom i sina grundlagar. Dessa sju stater äro alla jemförelsevis glest befolkade, med i medeltal högst 34 invånare per engelsk kvadratmil. Städernas invånare utgöra i New Hampshire ungefär 27 procent af hela befolkningen, i Maine 19 procent och i de öfriga än mindre. Bland de viktigare stater, som tidigare gjort allvarliga försök med förbudslagstiftning, må nämnas Massachusetts och Rhode Island (cirka 300 inv. per engelsk kvadratmil och 70 procents stadsbefolkning), hvilka båda öfvergått till licenssystemet med lokal option.

Öfver hufvud kan man säga, att försöken med förbudslagstiftning hafva utfallit med helt olika resultat, allt efter som de uppburits af den allmänna folkmeningen eller ej. Der allmänheten ej varit genomträngd af önskligheten och behöfligheten af de vidtagna stränga åtgärderna, har lagen visat sig vanmäktig, och de polismän, åt hvilkas öfvervakande lagen varit anförtrodd, hafva väl förstått att fullständigt eller delvis tillsluta ögonen för lagöfverträdelserna. I allmänhet hafva svårigheterna visat sig

störst i städerna, och ganska få städer torde kunna anföras, der det för systemets genomförande behöfliga nitet och allvaret visat sig. Deremot medgifva alla, att på landsbygden förbudslagstiftningen lemnat bättre resultat, hvarför ock förbudslagstiftningens varmaste och talrikaste vänner äro att finna bland landtbrukarne.

Emellertid förklara de amerikanska förbudsvännerna, att de anse systemet fördelaktigt trots dess uppenbara vanmägt att förhindra superiet. Den öppet tillgängliga krogen är, säga de, det ondas kärna, och genom dess afskaffande är mycket vunnet. Unge män, som icke vant sig vid spritdryckers begagnande, uppsöka icke kroglokaler, om dessa äro undångömda i städernas mindre välkända kvarter och rusdrycker endast i smyg och mot lagens förbud kunna bekommas. Gör drickandet vanhederligt, säga förbudsvännerna, och det skall förlora terräng! Statistiken och den personliga erfarenheten lära också visa, att spritdryckernas förbrukning aftager efter förbudets införande. Svårigheterna att på ett sådant område som bränvinslagstiftningens komma till fullt tillförlitliga statistiska siffror äro alltid stora och icke minst i Förenta staterna med deras rörliga förhållanden. Man måste därför för frågans bedömande i mångt och mycket lita på enskilda personers subjektiva omdöme. Äfven bland varmt om nykterheten nitälskande män lär i Amerika vara allmänt gängse den åsigten, att med förbudslagstiftningen följer väsentligt ökad drickande i hemmen. Den totala mängden af förbrukade spritdrycker skulle visserligen aftaga, och antalet personer, som fullständigt afhålla sig från förtärandet af dylika drycker, ökas, men samtidigt skulle spritdryckernas användande i hemmen ökas, och i vissa hänseenden dryckenskapen uppträda i betydligt svårare former.

Det visar sig att äfven på ställen, der allvarliga försök göras att hålla förbudsbestämmelserna verksamma, uppfinningsförmågan är stor att kringgå lagen. Dryckerna gömmas för försäljningsändamål i ägg, i kärl liknande böcker (synnerligast biblar eller arbeten, hvilkas titlar — såsom Bourbonernas historia, Oportos historia — angifva innehållets beskaffenhet) och på otaliga andra sätt. Apotekarne sälja dem under namn af pepparmyntessens, Jamaica ingefärsessens, kamfertsprit, söt cider m. fl. Whisky säljes såsom kallt te, hvitt bläck o. s. v.

Maine-lagens upphofsman, general Neal Dow, skildrar några följder af förbudslagstiftningen på följande sätt: De ställen, der spritdrycker försäljas, bestå dels af apoteken, dels af låga, afskräckande, mörka kyffen, afsides belägna i de stora städerna. De sistnämnda ställenas enda förråd bestå

af en flaska rom eller whisky i försäljarens rockficka eller af en flat, efter kroppen afpassad, under västen buren kanna med två afdelningar för rom och whisky, eller af två flaskor rom och whisky, nedhängande på båda sidor om kroppen under försäljarens rock, eller af en tunna om 10 gallons, dold under afskrädeshögen eller begrafven i en källare, eller af ett halft dussin flaskor, bevarade i askkärlet eller under stekugnen, eller dylika förråd, förborgade på hundra andra ställen.

Erfarenheten visar ock, att det är så långt ifrån att man lyckas undertrycka dryckenskapen, att spritförbrukningen i Amerika öfver hufvud taget tillväxer ganska hastigt, oaktadt den på så många ställen kraftigt bekämpas.

Lokal option. Såsom ofvan nämnts, visar erfarenheten, att förbudslagstiftningen medfört jemförelsevis goda resultat endast der den uppburits hos den stora allmänheten af en kraftig och bestämd öfvertygelse om dess rättighet och befogenhet. Med de olika förhållanden, som råda inom en stats skilda områden, har det därför visat sig stora betänkligheter äfven hos varma förbudsvänner med afseende på lämpligheten att tillämpa förbudet likformigt öfver en hel stat. Den *lokala optionen*, d. v. s. rätten för de enskilda kommunerna att hvar för sig bestämma, om de önska förbud eller ej, har därför vunnit allt allmännare erkännande, då det genom den ställes i utsigt, att förbud skulle kunna genomföras just der förhållandena äro gynsamma och den allmänna meningen stämd för detsamma. Anmärkas bör dock, att en mängd af de amerikanska förbudsvännerna invända mot den lokala optionen, att den är både för *lokal* och för *valfri*. Den behandlar nykterhetssträfvandena allt för mycket som en polisfråga och framhåller ej nog den moraliska sidan af saken. Den framhåller derjemte, att den lokala optionen endast kan genomföras på landsbygden och, då den omfattar ett så begränsadt område, skadligt inverkar på granskapet genom dryckenskapens förläggande dit.

Sätten för den lokala optionens genomförande i de olika staterna äro vidt skilda. Olika åsigter råda i de Förenta staterna om lämpligheten att utsträcka den till hela grefskapen eller att begränsa den till de enskilda kommunerna, hvarvid dock uti det förra fallet de större städerna skiljas från landsbygden. För det vidsträcktare området tala svårigheterna att inom ett allt för litet område göra föreskrifterna verksamma, i det att allmänheten kan erhålla spritdrycker uti grannkommunerna på kort afstånd; för det inskräntare området åter möjligheten att genom personlig nitälskan och intresse lättare öfvervaka bestämmelsernas efterlefnad. I

allmänhet har den lokala optionens begränsning till de enskilda kommunerna visat sig vinna större anklang. I Massachusetts, der den lokala optionens princip visat vida större lifskraft än i någon annan af de *norra* staterna, tillämpas den ej på grefskapen, utan på de enskilda kommunerna och städerna.

I *södern* åter sträcker sig optionen oftare till grefskapen, men hågkommas bör, att förhållandena der äro helt egendomliga genom den viktiga roll, neger-elementet der spelar. Negrerna äro kända för brist på återhållsamhet och för begifvenhet på starka drycker. De öfverdrifter, hvartill dryckenskap i dessa stater ledt, och den råhet och våldsamhet, härvid lagts i dagen, hafva helt naturligt tvungit till den motsatta ytterligheten och till ett ganska strängt tillämpadt förbudssystem. I några af de södra staterna omfattar den lokala optionen halfva arealen, om ock ej halfva befolkningen. I de stora städerna är den ej ofta tillämpad, men på landsbygden har den vunnit stor terräng.

I allmänhet är tillvägagåendet för optionens tillämpning sådant, att ett visst antal eller en viss procent af de röstberättigade skola tillkännagifva sin önskan om omröstning öfver förbuds införande eller afskaffande, och vanligen kan ny omröstning ej ega rum förr än efter 2—4 års förlopp. I Massachusetts och ett par af de södra staterna (t. ex. Arkansas) är det i lagen föreskrifvet, att årligen omröstning skall ega rum, huruvida förbud skall gälla eller ej. I Illinois är årlig omröstning ej föreskrifven, men spritdrycksförsäljning får icke ega rum förr än de röstberättigade vid en omröstning uttalat sig därför. I sistnämnda fall råder sålunda ett förhållande, som är omvändningen af det direkta vetot.

Den lokala optionen är dock icke alltid tillämpad genom *direkt* omröstning bland kommunens röstberättigade, utan sker på flera ställen genom en särskildt för detta ändamål vald myndighet, »the Excise Commissioners», t. ex. i staten New York och i Nebraska. Af många anses detta sätt lämpligare, då derigenom intresset för förbudslagsstiftningens vidhållande lättare skulle bibehållas. I andra stater är det andra myndigheter, som afgöra om förbudslagsstiftningens tillämpande, t. ex. i Californien.

En annan amerikansk typ för den lokala optionen består deruti, att de röstegande icke votera om spritdrycksförbud i allmänhet, utan om tillåtelse för *enskilda personer* att försälja spritdrycker. Så är fallet på landsbygden i Missouri och Nebraska, i Florida och flera af de södra staterna. Der gifvas fall, då lagstiftningen härvid kräfver två tredjedelars majoritet.

Ofvanstående anteckningar torde gifva en antydning om de skiftande sätt, hvarpå den lokala optionen är ordnad i Nordamerikas förenta stater, äfven om någon fullständighet i uppgifterna ej kunnat medgifvas af förhållandena eller här varit afsedd.

Något allmänt svar är svårt att gifva på frågan, med hvilken framgång den lokala optionen tillämpats på olika ställen. Framför statsförbud har optionen, såsom redan ofvan framhållits, den förtjensten, att den lättare kan tillämpas på de ställen, der den behöfts och der den uppburits af den allmänna meningen. Emellertid visar erfarenheten, att den ingalunda kan hindra dem, som det önska, att skaffa sig spritdrycker, det må nu ske på laglig eller olaglig väg, öppet eller hemligt. Få torde de städer af nämnvärd storlek vara, der det kan sägas, att förbud genom den lokala optionen kunnat för någon längre tid införas. På landsbygden och särskildt inom de södra staterna har af skäl, som redan omnämnts, den lokala optionen visat sig mest tillfredsställande. Äfven om den ej förhindrat spritdryckernas förtärande i hemmen, har det visat sig välgörande, att de allmänna försäljningsställena för spritdrycker afskaffats på landsbygden. Å andra sidan erkännes den lokala optionen framkalla den olägenheten, att angränsande kommuner, der optionen ej genomförts, i väsentlig grad öfverhopas med personer, som äro begifna på dryckenskap, och att svårigheter på denna grund der uppstå.

På många ställen torde spritdrycksförbud genom den lokala optionen endast till namnet varit infördt och aldrig kommit till utförande — så lär lokal option för ett par år antagits i 7 grefskap i Michigan, men näppeligen genomförts i mer än 2. Man kan få höra så stränga uttalanden som t. ex. af en anhängare af förbudssystemet, hvilken förklarar sig ej kunna säga ett ord af erkännande beträffande systemets verkningar i nämnda stat. Samma omdömen gälla i lika hög grad uti Missouri och på flera andra ställen, der den lokala optionen visat sig vanmäktig och man genom licenssystemet varit tvungen söka begränsa spritdrycksförsäljningen. Såsom redan ofvan betonats, visar det sig öfver allt, att den framgång, hvarmed den lokala optionen kan begagnas, beror på den förut befintliga andan hos den stora allmänheten, och att hvarje försök från de stränga förbudsvännerna att mot denna genomföra sitt system blifvit magtlost och framkallat svåra olägenheter, som ofta ledt till systemets upphörande.

Licenssystemet. Systemet att söka inskränka spritdryckernas förbrukning genom begränsadt beviljande af rättigheter till deras försäljning, genom hög beskattning och stränga polisförordningar har först på senare tider mera

systematiskt genomförts i Förenta staterna. I Nebraska, der det först tyckes hafva tillämpats, är det i sträng form sedan 1881 intaget i statens lagar. Så mycket hastigare tyckes det sedan dess hafva vunnit erkännande och ingår nu i flera staters lagstiftning. Åtskilliga tecken tala för att begagnandet af detta licenssystem är stadt i fortvarande tillväxt, oaktadt förbudsvännerna i allmänhet bestämdt uppträdt mot detsamma, såsom varande omoraliskt och en kompromiss med synden samt bestickande allmänhetens rättsmedvetande genom de stora inkomster för det allmänna, som det lemnar. Förbudsvännerna påstå, att licenssystemet ej minskar drickandet, men att det ger försäljaren af spritdrycker anseende och en betydande politisk vikt samt vädjar till de skattdragandes fulaste intressen. Licenssystemets anhängare åberopa åter, att genom detsamma de uslaste, på de mest undångömda ställena befintliga krogarne afskaffas, att polis-kontrollen blir verksam och derigenom månget lastens och brottets tillhåll bringas ur världen, att försäljarne af spritdrycker sjelfva af rädsla att förlora sin ställning tvingas att iakttaga lag och ordning samt, drifna af sin egen sjelfbevarelsedrift, hjälpa till att undertrycka den otillåtna spirituosa försäljningen.

Huru svårt det än är att bilda sig en öfvertygelse om den allmänna meningens läge beträffande en så omstridd fråga som lämpligaste sättet att befordra nykterheten, torde man kunna säga, att licenssystemet i Amerika skattas högt och att äfven de, som helst önskade ett fullständigt förbud, der ett sådant uppbures af den allmänna meningen, finna licenssystemet mest tillfredsställande, der så ej är fallet. *Lokal option och licenssystemet i förening — det vill säga förbud, der det kan genomföras, och licenssystemet, der så ej kan ske* — torde vara den lagstiftning, som sättes högst af den allmänna meningen i Amerika. Härtill kommer, att de nykterhetsvänner, som ej tro på lämpligheten af den lokala optionen eller förbudslagstiftning öfver hufvud, i allmänhet äro varma anhängare af licenssystemet.

Maine-lagen. Såsom ett mera konkret exempel på förbudslagstiftningens verkningar torde lämpligen några uppgifter om förhållandet i staten Maine kunna anföras, då denna stat spelat en anmärkningsvärd roll i nämnda lagstiftnings historia.

Den första af Nordamerikas förenta stater, der förbudslagstiftning med afseende på spritdrycker införts, är *Maine*. Allt ifrån 1851, endast med undantag för åren 1856—1858, har det i nämnda stat varit med höga straff af böter och fängelse förbjudet icke blott att sälja och utskänka

spritdrycker (med undantag af cider), utan äfven att för saluändamål förvara eller transportera sådana drycker. 1884 infördes förbudsbestämmelserna i statens grundlag, och, äfven om i vissa hänseenden straffpåföljderna under det sista året mildrats, torde kunna sägas, att förbudslagstiftningen i Maine med åren snarare skärpts än tvärt om.

Omdömena om Maine-lagens verkningar vexla naturligtvis betydligt, beroende på bedömarens ståndpunkt; men sammanställer man tillgängliga uppgifter från olika håll, synas åtminstone några mera allmänna slutsatser kunna dragas. Inom Maines landtdistrikter, omfattande omkring fem sjundedelar af statens befolkning, synes spritförbudet i allmänhet vara effektivt. Spiritförbrukningen utom städerna är mycket liten, utom invid gränsen till Canada, der spritdrycker lätt införas öfver gränsen. Cider lär likvisst förbrukas och äfven säljas i afsevärd mängd. Inom städerna deremot visa sig stora svårigheter att upprätthålla förbudet, och lagens verkningar äro på olika ställen helt olika. Såsom exempel må anföras förhållandena i två af de större städerna, hufvudstaden Portland med en befolkning af 36,400 invånare och Bangor med 20,000 invånare.

I den förra af dessa städer, Portland, har förbudet, särskildt under de sista åren, upprätthållits med ytterlig stränghet, beroende på att en ganska stor del af befolkningen består af absolutister, och dessa, delvis på grund af rent politiska grunder, kunnat tillsätta nitiska öfvervakare af lagens efterlefnad. Äfven om befolkningens jemförelsevis stora återhållsamhet från spritdryckers begagnande till stor del är beroende på religiösa och moraliska förhållanden, oberoende af förbudslagstiftningen, medgifves dock äfven af systemets motståndare, att spritdryckernas förbrukning i Portland minskats derigenom, att deras åtkomst väsentligt försvårats, och lockelsen efter dem förminskats genom afskaffandet af öppna, lätt tillgängliga utskänkningsställen. Då spritdryckerna endast i smyg och på bakgator kunna åtkommas, har utan all fråga deras förtärande försatts i vanrykte och inskränkts till en mera begränsad del af befolkningen än annars skulle varit fallet. Äfven bland den mera välmående befolkningen, som i sina hem utan allt för stort hinder af lagens bestämmelser kunna begagna spritdrycker, uppgifves det, att minst hälften ej begagnar någon spritdryck.

Emellertid är obestridligt, att i Portlands sämre kvarter talrika krogar finnas, der i smyg sprithaltiga drycker utskänkas trots den för tillfället mycket nitiska öfvervakningen. Vid de beslag, som göras från tid till tid, visar det sig, att de drycker, som sålunda utskänkas, äro af det allra

sämsta och helsovidrigaste slag. Druckna personer äro allt annat än sällsynta på gatorna, och mer än hälften af polisförseelserna bero på dryckenskap.

»Fickhandlarne» ströfva kring på gatorna och betjena allmänheten från sina undangömda kärl. En stor del af den synliga dryckenskapen tillskrifves dem, och det har visat sig omöjligt att undertrycka dem. Helt nyligen uppskattades af sakkunnig person fickhandlarnes antal i Portland så högt som 300.

Apotekarnes förråd lära fortfarande stå allmänheten till buds, i det från dem säljes sodavatten o. d., hvarvid apotekaren består tillsats af whisky. De allra sista årens stränga regim torde dock inskränkt detta, så att främlingar på denna väg svårligen kunna direkt erhålla någon spritdryck. Ordet »medicin» är dock så sväfvande, att med dess begagnande mycken spirituosa försäljning kan försiggå. Vare nog sagdt, att i Portland lär betalats till Förenta staternas skattkammare under år 1892 20,000 dollars i bevillningsafgift för försäljningsrättigheter af spritdrycker, oaktadt förbudslagstiftningen der är ovanligt sträng.

I Bangor åter, den tredje af Maines städer, der samma förbudslagstiftning råder som i Portland, sker utskänkningen öppet i hotell, på matställen, i kryddbodar och på apotek. Utskänkningsställena uppgifvas uppgå till mer än 300. Allmänna opinionen i den ifrågavarande staden omöjliggör lagens stränga tillämpning. Någon större dryckenskap skulle dock ej vara att förmärka i Bangor, annat än då om våren timmerhuggarne nedkomma från skogarne efter sitt hårda vinterlif i dessa.

I Maines öfriga städer vexla förhållandena i berörda hänseende väsentligt från den ena till den andra. Svårigheten, att icke säga omöjligheten att uppehålla en förbudslagstiftning, om den icke uppbäres af den allmänna folkmeningen, framträder synnerligen märkbart, och äfven då förbudslagstiftningens goda sidor framträda som tydligast, såsom i Portland, visa sig dess skuggsidor äfven i hög grad värda uppmärksamhet.

Massachusetts. Såsom exempel på licenssystemet med lokal option må Massachusetts nämnas. 1855 infördes allmänt statsförbud för spritdryckers försäljning. 1868 upphäfdes det för att åter införas följande året. 1870—73 var ölet undantaget från förbudet, och 1875 utbyttes statsförbudet mot ett licenssystem, hvilket 1881 fullkomnades genom tillägg af lokal option. Så sent som 1889 var frågan om ett förnyadt införande af statsförbud föremål för allmän omröstning, som utföll nekande med 131,000 mot 85,000. Den komité, på grund af hvars omsorgsfulla undersökning förbudslagstift-

ningen mot slutet af sextiotalet upphäfdes, visade, att en bestämd och ständigt växande opposition förefans mot förbudet, och detta icke blott hos den stora allmänheten, utan hos en mängd af statens högre och lägre tjänstemän, städernas magistrater, domare, uppburna och framstående prester af olika riktningar, de mest framstående läkare och apotekare, rena absolutister, till och med sådana absolutister, som tidigare arbetat på förbudslagstiftningens införande och tillämpande, m. fl.

Storbritannien. Omedelbart efter den s. k. Maine-lagens antagande i den stat, efter hvilken lagen erhållit sitt namn, började i Storbritannien och dess kolonier stark agitation i samma riktning. 1864 inlemnade den för sina nykterhetssträfvanden väl kände sir Wilfrid Lawson sin »*Permission Bill*» i det engelska parlamentet. Billens grundprincip var, att en majoritet af två tredjedelar af de skattdragande skulle inom hvarje kommun ega att bestämma, huruvida försäljning af spritdrycker skulle få försiggå under de tre på omröstningen följande åren. Billen genomgick första läsningen, men kom icke längre.

1879 inslog sir Wilfrid en annan väg, i det han sökte i parlamentet få till stånd ett uttalande för lokal option, hvilket ock följande året lyckades. 1881, 1882 och 1883 förnyades samma uttalande, och sista gången biträdades detsamma af Gladstone, som förut röstat mot det. Oaktadt Gladstoneska ministären satt kvar vid styret till juni 1885, framlades dock ej något lagförslag i öfverensstämmelse med parlamentets uttalande.

1888 framlades enskilda förslag om lokal option i engelska parlamentet, så väl för England som Skotland och Irland, men de lyckades ej uppnå andra läsningen.

I februari förlidet år väcktes af en dåvarande regeringsledamot i underhuset ett lagförslag om införande af lokal option i England och Skotland. Hufvudinnehållet af detta lagförslag var följande: När en tiondedel af dem, som vid kommunala val ega rösträtt inom ett område, till myndigheterna ingå med begäran om omröstning mellan valmännen, huruvida rättighet att försälja spritdrycker skall vidare medgifvas eller icke inom det ifrågavarande området, skall sådan omröstning ega rum. Om dervid två tredjedelar af de röstande besvara frågan nekande, skall, så länge beslutet är i kraft, icke någon sådan rättighet beviljas eller förnyas. Har dylik omröstning företagits, får ny omröstning om samma fråga ej ega rum, förrän tre år förflutit, sedan beslutet vann laga kraft. Oaktadt lagförslaget undergick första läsningen för mer än ett år sedan, har det sedan dess fått hvila, och åtminstone förslagets motståndare för-

mena, att det ej vidare är regeringens afsigt att taga upp frågan och drifva den längre på grund af det motstånd, lagförslaget rönt i hela landet.

Det föreslagna förbudet var rigtadt mot de öppna utskänkings- och minuteringsställen, men det omfattade icke hotell och värdshus, jernvägsrestaurationer och andra matställen.

Engelska kolonierna. Den första engelska koloni, som följde Maines exempel, var New Brunswick i Canada, som redan i början af femtioalet vidtog åtgärder för förbud af försäljning af spritdrycker, dock med undantag af maltdrycker och cider. Spritdryckslagstiftningen i Canada är mer än vanligt invecklad, då såväl parlamentet i Ottawa som de särskilda provinsernas lagstiftande församlingar hafva rätt att utfärda föreskrifter i ifrågavarande hänseende. Efter åtskilliga förberedande åtgärder antog det canadensiska parlamentet 1878 den s. k. *Scott act*, enligt hvilken hvarje grefskap eller stad genom allmän omröstning kunde vid höga viten och fängelsestraff förbjuda försäljning af spritdrycker. Den lokala optionen infördes ganska allmänt i Ontario, Quebec och några andra provinser, men har numera på de flesta ställen fallit i misskredit. Förbudsvännerna i Canada hafva numera i allmänhet öfvergifvit den lokala optionen och arbeta för statsförbud, antingen för hela landet eller för hvarje provins särskildt. Ännu har dock ingen provins fattat sådant beslut, om ock Manitoba ingått till parlamentet med begäran om tillstånd att få införa dylikt allmänt förbud. Sedan april 1886 har scott-lagen ej införts på något nytt ställe. Under tiden 1878—1886 antogs den i 63 grefskap och städer, men är nu använd endast i 30, af hvilka 24 ligga i kustprovinserna. Härvid bör dock anmärkas, att äfven i grefskap, der scott-lagen ej är i tillämpning, på många ställen andra lokala förbud för spritdryckers försäljning förefinnas. Sålunda erfordras i provinsen Nova Scotia i allmänhet bestämmelser om, att den, som söker rättighet till bränvinsförsäljning, först skall skaffa sig skriftligt medgivande af två tredjedelar af de skattdragande, innan ansökningen kan upptagas till pröfning af vederbörande myndighet. Liknande, om ock mildare föreskrifter gälla i andra provinser.

Omdömena om förbudslagstiftningens verkningar i Canada falla såsom öfver allt ganska olika från olika personer, beroende på deras skiljaktiga ståndpunkt i nykterhetsfrågan, men torde i allmänhet kunna sägas visa stor öfverensstämmelse med erfarenheten från Nordamerikas förenta stater. Lika litet här som annorstädes visar sig förbudslagstiftningen kunna undertrycka dryckenskapen. Visserligen är obestriddigt, att öfver

hufvud taget nykterheten gjort framsteg under de sista årtiondena, men åsigterna äro mycket delade, huru stor del häraf, som får tillskrifvas förbudsbestämmelserna. Der den lokala optionen på landsbygden uppburits af den allmänna meningen, har den verkat godt, men i städerna har den ej kunnat genomföras, och försöken att använda den der hafva, äfven enligt förbudsvänners utsago, ej medfört välsignelsebringande resultat, med undantag af en eller två städer, der den med tillräcklig stränghet genomförts.

I provinsen Ontario har en anmärkningsvärd omkastning af den allmänna meningen egt rum. Under de första åren på 1880-talet gick en förbudsströmning öfver provinsen, och 1885 hade 25 af provinsens 41 grefskap antagit förbud mot spritdryckers försäljning. Fyra år senare, år 1889, hade de alla öfvergifvit förbudslagstiftningen och dessutom tvenne städer, som äfven tidigare antagit förbudet. Såsom orsak till omkastningen anföres i första rummet den reaktion, som framkallades af de stränga förbudsvännernas ovisa nit. De af förbudspartiet tillsatta tillsyningsmännen voro vanmäktiga mot den allmänna oviljan. De kunde infinna sig på ställen, der spritdrycker öppet såldes inför deras ögon, men när saken anhängiggjordes inför rätten, svuro vittnena, att några dylika drycker ej der blifvit sålda. Förbudsvännerna sjelfva vågade ej understödja tillsyningsmännen, då de förolämpades. Att politiska skäl väsentligt bidragit till förbudets införande under början af 1880-talet, är påtagligt, och att häruti legat en orsak till rörelsens hastiga öfvergång, torde äfven vara högst antagligt. På grund af en gammal provinslag, som, om ock med ännu tvifvelaktigt lagligt berättigande, å nyo upplifvats, hafva en del kommuner för sig genom lokal option tillämpat försäljningsförbud för spritdrycker, under det att de öfriga af Ontarios kommuner tillämpa licenssystemet.

Öfvergå vi derefter till Storbritanniens *australiska* kolonier, finna vi der kraftiga försök att bekämpa dryckenskapen medelst licenssystemet, men näppeligen något på grund af lokal option infördt förbud för försäljning af spritdrycker, oaktadt det flerstädes i gällande lagar förefinnes rätt att införa sådant. Sålunda berättar guvernören öfver Queensland i en rapport af 1890, att sedan 1885, då lokal option genom lag infördes i nämnda koloni, icke i någon kommun omröstning begärts öfver förbud af spritdrycksförsäljning och i endast en kommun omröstning öfver väckt förslag om minskning i det befintliga antalet försäljningsrättigheter, men att i 43 kommuner omröstning begärts, huruvida nya rättigheter borde tillkomma.

Licenssystemet torde kunna sägas vara allmänt i bruk uti de engelska kolonierna i Australien, och berättelserna från der tillsatta nykterhetskommittéer visa benägenhet att fortgå på samma sätt med skärpta bestämmelser. Det kan ju vara för oss svenskar af intresse att se, att det s. k. göteborgssystemet der, liksom äfven flerstädes i England, framställes som det närmaste önskningsmålet för framsteg på nykterhetens väg.

Norge. 1842 antog Stortinget i Norge fullständigt bränvinsförbud, både beträffande tillverkning och införsel, men detta beslut blef icke af regeringen stadfäst. I stället begagnades allt mer systematiskt licenssystemet, och detta skärptes allt mera. I denna stund torde Norge kunna betraktas såsom det land, der arbetet för bränvinsförbrukningens minskande rönt den största framgången.

Sverige. Hvad angår vårt land, så är — på sätt ofvanintagna §§ innehålla — beslutanderätten i fråga om upplåtelse af rätt till minuthandel med eller utskänkning af bränvin visserligen i allmänhet öfverlemnad till Kongl. Maj:ts befallningshafvande, men dock med den inskränkning, att denna myndighet ej eger att i stad mot både magistratens och stadsfullmäktiges eller allmänna rådstufvans samt på landsbygden mot kommunalstämmans afstyrkande medgifva dylik rätt. Beträffande särskildt nyssberörda för stad gällande stadgande, lärer, enligt hvad utskottet inhemtat, detta i allmänhet tillämpas sålunda, att Kongl. Maj:ts befallningshafvande ej meddela tillstånd till utöfvande af ifrågavarande rättigheter med mindre framställningen härom blifvit af vederbörande stadsrepresentation tillstyrkt. Enligt gällande bestämmelser och praxis kunna sålunda vederbörande kommunalrepresentationer i allmänhet förhindra, att minuthandel med eller utskänkning af bränvin inom en kommun bedrifves.

Af Sveriges officiella statistik kan man bilda sig en föreställning om bränvinsförsäljningsstälernas antal och fördelning i vårt land, och följande derutur hemtade siffror utvisa, huru dermed förhållit sig under försäljningsåret 1891—1892 och hurusom de ständiga försäljningsrättigheterna allsedan det för vår bränvinslagstiftning märkliga året 1855 varit stadda i ett ständigt nedgående.

År 1891—1892.		Antal begagnade rättigheter.											Antal inbyggare för hvarje ständigt rättighet.		
		Städer och köpingar med bolag.						Landsbygden.					I städer och köpingar.	På landsbygden.	I hela länet.
		Ständiga.						Ständiga.							
		Minut-handel.		Utskänkning.				Summa.	Tillfalliga.	Minut-handel.		Utskänkning.			
		Inropade på auktion.	Öfverlätna åt bolag.	Inropade på auktion.	Öfverlätna åt bolag.	Privilegerade.	Inropade på auktion.			Inropade på auktion.	Privilegerade.	Summa.	Tillfalliga.		
Stockholms stad	—	78	—	143	—	221	97	—	—	—	—	—	1,187	—	1,187
Stockholms län	2	5	3	10	—	20	6	—	4	—	4	18	548	35,598	6,890
Upsala d:o	—	2	—	10	—	12	7	—	—	2	2	—	2,068	48,384	8,684
Södermanlads d:o	—	8	—	21	—	29	9	—	1	1	2	—	770	133,456	5,192
Östergötlands d:o	—	8	—	24	1	33	17	3	1	6	10	4	1,650	21,220	6,201
Jönköpings d:o	1	6	2	14	—	23	3	—	—	6	6	—	1,050	28,203	6,668
Kronobergs d:o	—	2	—	8	—	10	—	—	1	6	7	2	728	21,780	9,402
Kalmar d:o	2	11	2	20	—	35	4	1	—	2	3	1	851	67,203	6,089
Gotlands d:o	—	1	—	3	—	4	8	5	—	1	6	—	1,784	7,338	5,116
Blekinge d:o	—	16	—	23	1	40	5	—	4	4	1	—	786	27,764	3,238
Kristianstads d:o	4	5	2	12	2	25	5	13	11	20	44	3	544	4,707	3,199
Malmöhus d:o	3	15	2	77	2	99	12	3	7	16	26	6	1,121	9,984	2,965
Hallands d:o	1	4	3	18	—	26	2	—	—	13	15	2	802	7,697	3,325
Göteborgs och Bohus d:o	—	41	—	54	5	100	17	1	—	5	6	10	1,216	29,807	2,834
Elfsborgs d:o	—	8	—	16	—	24	4	2	—	13	15	11	1,092	16,522	7,027
Skaraborgs d:o	1	3	2	23	—	29	4	—	—	1	1	3	720	224,700	8,186
Vermlands d:o	—	2	—	16	—	18	5	—	—	1	1	2	1,172	232,202	13,332
Örebro d:o	2	2	5	13	—	22	4	—	—	2	2	2	874	82,080	7,641
Vestmanlands d:o	—	4	—	11	—	15	6	—	—	1	1	3	1,510	115,252	8,168
Kopparbergs d:o	2	3	3	5	—	13	—	—	—	7	7	5	790	27,045	9,979
Gefleborgs d:o	—	11	—	17	1	29	10	—	—	—	—	—	1,347	—	7,224
Vesternorrlands d:o	—	6	—	14	—	20	31	5	4	—	9	11	990	21,332	7,303
Jemtlands d:o	—	1	—	3	—	4	—	—	—	—	—	—	1,333	—	25,265
Vesterbottens d:o	—	2	—	3	—	5	3	—	—	1	1	—	929	120,988	20,939
Norrbottens d:o	—	3	—	6	—	9	7	—	—	1	1	1	1,007	97,580	10,664
Summa	18	247	24	564	12	865	266	35	28	109	172	88	—	—	—
År 1886—1887	22	275	30	639	15	981	273	53	33	128	214	80	—	—	—
» 1881—1882	60	163	74	683	24	1,004	329	68	37	160	275	181	—	—	—
» 1876—1877	108	136	205	427	174	1,050	284	95	39	191	325	206	—	—	—
» 1855—1856	444	140	352	130	688	1,754	158	62	76	411	549	132	—	—	—

Anmärkning. Såsom öfverlätna åt bolag hafva å landsbygden dessutom funnits ständiga

Minut-handelsrättigheter.

Utskänningsrättigheter.

År 1881—1882	6	7
» 1876—1877	5	6
» 1855—1856	2	6

Från försäljningsåret 1855—1856 till försäljningsåret 1891—1892 har antalet bränvinsförsäljningsrättigheter således nedgått:

Ständiga rättigheter för utminuterung och utskänkning: från 1,754 till 865; och deraf:

utskänkingsrättigheter:

i städerna från 1,170 till 600,
å landsbygden från 487 till 137, af hvilka senare 109 äro privilegierade, hvilkas upphörande endast är en tidsfråga;

utminuteringsrättigheter:

i städerna från 584 till 265,
å landsbygden från 62 till 35.

Märkligt är, att det kommunala veto, som med kongl. förordningen den 18 januari 1855 infördes i vår lagstiftning, hvad landsbygden angår, borttagit samtliga på auktion tillförene utbudna utskänkingsrättigheter i icke mindre än 18 af rikets 24 län, i följd hvaraf under försäljningsåret 1891—1892 af sådana rättigheter allenast 28 voro kvarstående i Stockholms, Östergötlands, Kronobergs, Kristianstads, Malmöhus och Vesternorrlands län.

I det närmaste lika kraftigt har nämnda veto verkat på minskningen af minuteringsrättigheterna, enär äfven dessa rättigheter hafva försvunnit från landsbygden i 15 af rikets län. Under sistnämnda försäljningsår kvarstodo sådana rättigheter till ett antal af tillsammans 35 i Östergötlands, Kalmar, Gotlands, Kristianstads, Malmöhus, Hallands, Göteborgs och Bohus, Elfsborgs och Vesternorrlands län.

I förhållande till folkmängden voro för samma försäljningsår försäljningsrättigheterna på landet relativt talrikast i Kristianstads, Gotlands, Hallands och Malmöhus län, under det att invånareantalet för hvarje sådan rättighet inom öfriga län i allmänhet var betydligt högre. I hvardera af Södermanlands, Skaraborgs, Vermlands, Vestmanlands, Vesterbottens och Norrbottens län fans blott *en* ständig bränvinsförsäljningsrättighet å landsbygden, och befinnas alla dessa rättigheter vara privilegierade, hvadan de icke kunnat aflägnas. I Gefleborgs och Jemtlands läns landsbygder finnes numera ingen sådan rättighet.

Slutligen må ock märkas de upplysningar, som statistiken lemnar i fråga om storleken af bränvinsförbrukningen inom landet, beräknad i liter 50-procentig vara per invånare under olika perioder:

1829	46,0	1881—1885	80,
1850	22,0	1886—1890	69,
1871—1875	11,8	1891—1892	6,4
1876—1880	10,1		

Af den ofvan lemnade kortfattade redogörelsen för hithörande förhållanden i några länder, särskildt i de af motionären åberopade Nord-amerikas förenta stater och England med dess kolonier samt vårt eget land, framgår enligt utskottets åsigt, att det lokala optionssystemet icke är mindre fullständigt tillämpadt i vårt land än uti öfriga anförda länder. De kommunala myndigheterna hafva i Sverige med större framgång än uti de flesta länder inskränkt bränvinsförsäljningen och uti de flesta kommuner för landsbygden till och med infört absolut förbud. Att stadskommunerna hos oss icke ansett sig med framgång kunna genomföra ett dylikt förbud, torde ej väcka förvåning hos den, som sett, att så godt som öfverallt i andra länder, der försök i städerna i den rigtningen gjorts, dessa utfallit mindre gynsamt och måst öfvergifvas. Fördelen att måhända något kunna inskränka förbrukningens totala belopp har uppvägs af den demoralisation och de andra olägenheter, som förbudets kringgående så godt som allestädes medfört. Emellertid äro äfven stadskommunerna i vårt land i sin fulla rätt att genom lokal option införa förbud för minuthandel med eller utskänkning af bränvin, om blott stadsfullmäktige eller allmän rådstuga och magistraten äro ense om fördelen deraf.

Utskottet har icke uti de af motionärerna anförda utländska förhållandena kunnat finna något exempel på, att den lokala optionen varit uppdragen åt en vidsträcktare krets röstberättigade än den, som utgjorts af de i allmänhet i kommunala angelägenheter röstberättigade, men väl har det visat sig på flera ställen fördelaktigt att lägga afgörandet i händerna på ett mindre antal personer, som representera ett större område, i ändamål att minska deras inflytande, hvilkas intressen mer eller mindre voro förbundna med spirituosa-försäljningen. I likhet med förliden Riksdags bevillningsutskott, medgifver utskottet visserligen, att önskvärdt vore, det ett större inflytande än nu är fallet tillerkändes flertalets åsigt, men anser, att den af motionärerna föreslagna anordningen skulle allt för mycket afvika från de nu i kommunala angelägenheter rådande rösträttsförhållandena. Med bränvinsförsäljningen äro förbundna så stora intressen, och sättet för

dess tillämpning är af så ingripande betydelse för kommunernas lugna och lifskraftiga utveckling, att något talande skäl näppeligen torde kunna anföras, hvarför icke hithörande frågor borde afgöras på enahanda sätt och af samma korporationer som kommunens öfriga angelägenheter. Nykterhetsfrågorna hafva såväl i vårt land som i andra länder visat sig ega förmågan att sätta sinnena i sådan rörelse, att snarare mer än mindre betänksamhet och mogenhet i uppfattningen erfordras för deras lugna pröfvande än vid andra af de oftare förekommande kommunala frågorna.

Såväl licenssystemet som än mer en på den lokala optionen grundad ren förbudslagstiftning innebär enligt utskottets uppfattning ett sådant ingripande i den enskilde individens handlingsfrihet och lefnadsförhållanden, att hvarje fortskridande på dessa vägar bör ske endast i mån som det allmänna rättsmedvetandet uppbär och gillar de föreslagna åtgärderna. Ett förhastadt steg i nämnda riktning — låt vara framkalladt af aldrig så välmenande och entusiastiska stråfvanden — framkallar lätt motsatsen af den verkan, som åsyftas.

På anförda grunder hemställer utskottet:

- 1:o att herr J. Andersons ifrågavarande motion
ej må till någon Riksdagens åtgärd föranleda, och
2:o att herr O. Eklunds m. fl. motion ej heller
må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 20 april 1894.

På sammansatta bevillnings- och lagutskottets vägnar:

J. JOHANSSON.

Reservation

af herr *Kardell*.

Herr *Liss Olof Larsson* har anhållit få antecknadt, att han ej deltagit i behandlingen af detta ärende.